

УДК 33.336.5

*Власюк Н. І.,
natalilty1706@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-9463-5626,
Researcher ID: F-1812-2019,*

*к.е.н., доц., доцент кафедри фінансів, економічної безпеки, банківської справи та страхового бізнесу,
Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів*

ОРГАНІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

***Анотація.** Важливим вектором функціонування вітчизняних суб'єктів господарювання повинна стати активізація інноваційної діяльності як чинник досягнення успіху на ринку, а також як запорука виживання в умовах загострення конкурентної боротьби та за умов воєнного стану. Незадовільний стан інноваційної активності переважної більшості підприємств України пояснюється обмеженістю фінансових ресурсів, спрямованих до інноваційної сфери, підвищеним ризиком будь-якого інвестування, відсутністю у країні дієвої політики, що стимулює нововведення. Забезпечення розвитку промислових інновацій потребує створення та функціонування відповідних інституцій, які впливатимуть на інноваційну діяльність у промисловому секторі та сприятимуть впровадженню та поширенню інновацій. Тому формування та розвиток національної інноваційної системи є надзвичайно важливим аспектом промислово-інноваційного розвитку та неодмінною логікою реалізації національної інноваційної політики. Активізація інноваційної діяльності можлива тільки на основі розвиненої системи фінансування, що покликана забезпечувати вирішення таких найголовніших завдань: створення необхідних передумов для швидкого та ефективного впровадження нововведень у всіх ланках народно-господарського комплексу країни, забезпечення її структурно-технологічної перебудови; збереження і розвитку стратегічного науково-технологічного потенціалу в пріоритетних напрямках розвитку; створення необхідних матеріальних умов для збереження кадрового потенціалу науки і техніки, запобігання його відтоку за кордон. Для вдосконалення стимулювання інноваційної діяльності в Україні потрібен новий комплексний механізм стимулювання всього інноваційного процесу – від фундаментальних досліджень до впровадження розробок у виробництво. Створення такого механізму є доцільним не тільки на державному, а й на регіональному рівні. У перспективі основним джерелом фінансування інноваційної діяльності мають стати приватні фінансові ресурси вітчизняних та іноземних інвесторів за законодавчої підтримки інноваційної сфери з боку держави.*

Ключові слова: інновація, інноваційна діяльність, науково-технічний потенціал, інноваційно-інвестиційна діяльність, організація інновацій, модель інноваційного процесу.

*Vlasyuk N. I.,
natalilty1706@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-9463-5626,
Researcher ID: F-1812-2019,*

Ph.D., Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance, Economic Security, Banking and Insurance Business, Lviv University of Trade and Economics, Lviv

ORGANIZATION OF THE INNOVATIVE ACTIVITIES OF ENTERPRISES UNDER THE CONDITIONS OF MARITAL LAW

***Abstract.** An important vector of the functioning of domestic business entities should be the activation of innovative activities as a factor for achieving success on the market, as well as an important guarantee of survival in the conditions of intensifying competition and under martial law. The unsatisfactory state of innovative activity of the vast majority of Ukrainian enterprises is explained by the limited financial resources directed to the innovation sphere, the increased risk of any investment as well as the absence of an effective policy in the country that promotes innovation. Ensuring the development of industrial innovations requires the creation and functioning of relevant institutions that will influence innovative activity in the industrial sector and promote the introduction and spread of innovations. Therefore, the formation and development of the national innovation system is an extremely important aspect of industrial and innovative development and an indispensable logic for the implementation of the national innovation policy. The activation of innovative activity is possible only on the basis of a developed financing system designed to ensure the solution of the following most important tasks: creation of the necessary prerequisites for the rapid and effective introduction of innovations in all sectors of the national economic complex of the country, ensuring its structural and*

technological restructuring; preservation and development of strategic scientific and technological potential in priority areas of development; creating the necessary material conditions for preserving the personnel potential of science and technology, preventing its outflow abroad. To improve the stimulation of innovative activity in Ukraine, a new comprehensive mechanism for stimulating the entire innovation process is needed - from fundamental research to the introduction of developments into production. The creation of such a mechanism is expedient not only at the state level, but also at the regional level. The unsatisfactory state of innovative activity of the vast majority of Ukrainian enterprises is explained by the limited financial resources directed to the innovation sphere, the increased risk of any investment, and the absence of an effective policy in the country that stimulates innovation. In the future, the main source of funding for innovative activities should be private financial resources of domestic and foreign investors with legislative support of the innovative sphere from the state.

Keywords: innovation, innovative activity, scientific and technical potential, innovative investment activity, organization of innovations, model of the innovation process.

JEL Classification: H70

DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1205-2024-79-11>

Постановка проблеми. Інновації є ключовим чинником забезпечення довготермінових конкурентних переваг суб'єктів господарювання, які дають їм змогу іти в ногу з часом та випускати конкурентоспроможну продукцію, що відповідає запитам споживачів. Ступінь ефективності інноваційної діяльності значною мірою визначається обсягами фінансування інноваційних проєктів. Недостатнє фінансування інновацій є однією з основних проблем сьогодення, що стримує інноваційний розвиток економіки.

За сучасних умов необхідними є регулярний моніторинг проблем інноваційного сектору, своєчасне їх виявлення та вирішення, а також покращення і напрацювання нових методів керування інноваційними процесами. Важливим аспектом у інноваційній сфері є пошук джерел фінансування як на рівні окремих суб'єктів господарювання, так і на рівні держави загалом.

Незважаючи на суттєві досягнення у вирішенні проблем фінансування інновацій, їхній рівень є недостатнім, а структура – все ще недосконалою, що потребує подальших наукових досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед вітчизняних науковців активно вивченням проблем інноваційного розвитку бізнес-структур в Україні займалися Х. Данилків, Т. Гавриляк, О. Адаменко, Н. Бойчук, Л. Горбач, А. Кобук, С. Ілляшенко, К. Ковальчук, О. Марченко, І. Підкамінний, С. Покропивний, І. Яненко та ін. Їхні дослідження сприяють глибокому розумінню особливостей інноваційного розвитку бізнесу у вітчизняних реаліях та впливають на розвиток бізнес-середовища та національної економіки загалом.

Постановка завдання. Метою статті є вивчення підходів до розуміння інноваційної діяльності підприємств та побудова моделі інноваційного процесу, узагальнення чинників, що впливають на

його розвиток, аналіз обсягів фінансування наукової сфери в Україні за 2018-2022 рр., а також дослідження особливостей організації нововведень на підприємстві, зокрема за умов воєнного стану.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нововведення суб'єкта господарювання мають стратегічне значення для його діяльності, оскільки виступають невід'ємним джерелом поступального розвитку та інноваційного зростання. З іншого боку, інноваційна діяльність суб'єкта господарювання є доволі специфічним видом діяльності, що ускладнює не лише її вивчення, але і втілення у практику діяльності підприємства.

Дослідження наукової літератури з питань інноваційної діяльності підприємства дає змогу виділити три основні підходи до її розуміння, відображені на рис. 1.

Таким чином, інноваційна діяльність передбачає організацію науково-дослідного процесу, націленого на створення та впровадження інновацій з метою їх подальшого використання на підприємстві або для ефективної реалізації на зовнішньому чи внутрішньому ринку.

Загалом нововведення суб'єкта господарювання передбачає проведення науково-дослідних робіт, які включають: прикладні, пошукові або фундаментальні; проєктні, техніко-технологічні, дослідно-конструкторські напрацювання; діяльність із опанування новацій; реалізацію інновацій.

Інноваційна діяльність на підприємствах провадиться в інноваційній сфері, що синтезує техніку та технології з метою виробництва товарів та послуг.

Інноваційний процес має бути чітко орієнтований на кінцевий результат прикладного характеру, який би забезпечував певний технічний чи соціально-економічний ефект (рис. 2).

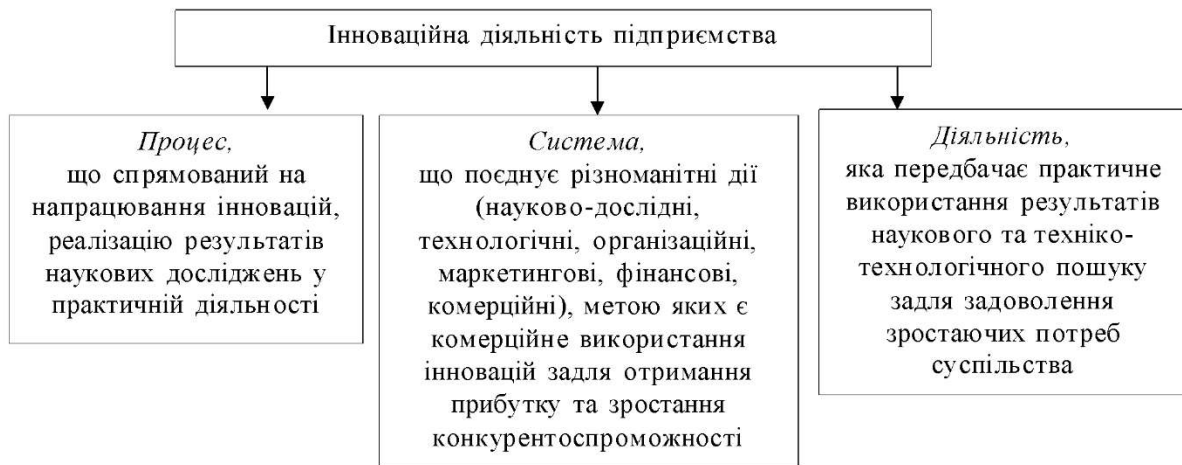

Рис. 1. Систематизація основних підходів визначення поняття “інноваційна діяльність підприємства”
(складено на підставі [2])

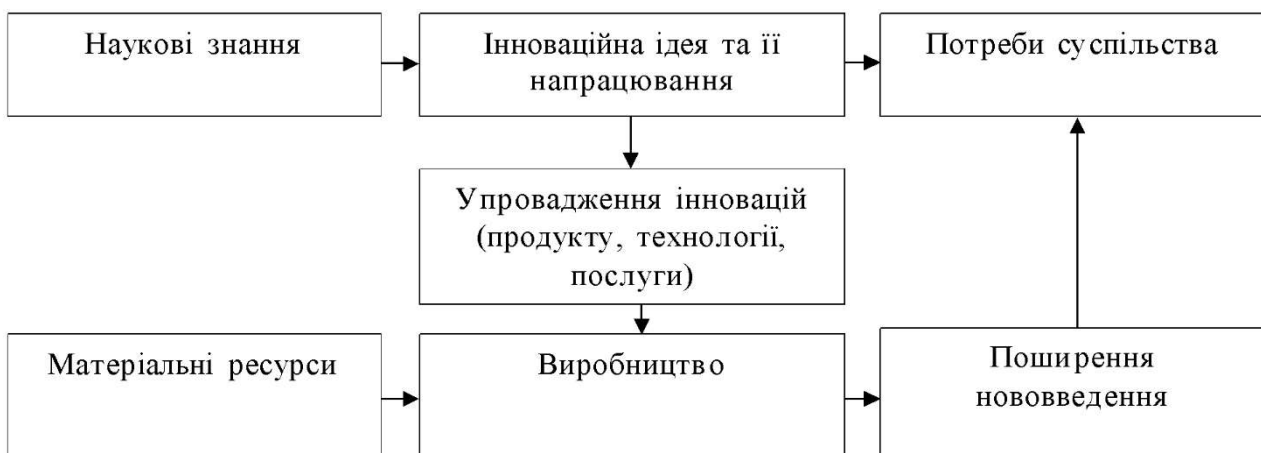

Рис. 2. Модель інноваційного процесу

(складено на підставі [5])

Інноваційний процес розглядають як комплекс послідовних дій, внаслідок яких новація розвивається від ідеї до отримання конкретного продукту і поширюється у процесі практичного застосування. Перебіг інноваційного процесу характеризується складною взаємодією низки чинників. На цьому шляху кінцевий успіх значною мірою визначається якістю управлінського механізму (менеджменту), який об'єднує в єдине ціле витoki наукових ідей, їх напрацювання, втілення їх у виробництво, поширення і споживання.

На формування та розвиток інноваційного процесу на макро- та мікрорівнях впливають такі чинники:

- стан зовнішнього середовища, в якому відбувається інноваційний процес (рівень конкуренції, тип ринку, ступінь державного регулювання

- інноваційних процесів, рівень освіти, форми взаємодії науки і виробництва);

- стан внутрішнього середовища окремих виробничо-господарських систем (фінансові та матеріально-технічні ресурси, застосування технологій, зв'язки із зовнішнім середовищем);

- специфіка самого інноваційного процесу як об'єкта управління [9].

Кінцева ефективність інноваційного процесу визначається лише після впровадження інновації, коли стає зрозуміло, якою мірою вона задовольняє потреби споживачів. Важливу роль у цьому посідає процес моделювання, що дозволяє виділити в інноваційному процесі окремі складові, відкриваючи можливість для наскрізного планування інновацій за окремими етапами з урахуванням кон'юнктури ринку.

На відміну від науково-технічного прогресу, інноваційний процес не завершується впровадженням новачі у виробництво, а носить неперервний характер, оскільки після впровадження інновація вдосконалюється, набуває нових якостей, що формує для неї нові перспективи, нові ринки, нові категорії споживачів.

Тобто інноваційний процес можна вважати засобом задоволення суспільних потреб на основі впровадження досягнень науки. Він охоплює сферу матеріального виробництва, нематеріальну сферу та сферу споживання. Інноваційний процес є системою етапів, стадій та видів робіт і має складну структуру.

Нововведення суб'єкта господарювання повинні відповідати низці вимог, таких як: обов'язкове трансформування ідеї або новачі в організаційно та технологічно нові або модернізовані види товарів і послуг; представлення на споживчому ринку з метою їх подальшого використання; здійснення на комерційних засадах.

Головне призначення нововведень суб'єкта господарювання полягає у формуванні нових інноваційних ідей, рішень, що знайдуть своє вираження у конкретному продукті і будуть здатні забезпечити конкурентні переваги.

Разом із основною метою нововведень суб'єкта господарювання доцільно виділити другорядні, які іноді стосуються не лише безпосередньо його функціонування, а саме: напрацювання та втілення соціальних інноваційних проєктів, які відповідають актуальним соціальним стандартам; втілення політики екологізації та боротьби із забрудненням навколишнього середовища; модернізація матеріально-технічної та виробничої бази суб'єкта господарювання [6].

Досягнення мети нововведень підприємства дасть змогу вирішити й інші важливі завдання, серед яких пріоритетними є такі:

- 1) максимізація фінансового результату в довгостроковій перспективі;
- 2) зміцнення інноваційно-економічного потенціалу;
- 3) забезпечення фінансової стійкості та економічної безпеки;
- 4) розвиток корпоративної культури;
- 5) збільшення ринкової вартості та фінансових активів підприємства;
- 6) забезпечення підвищення кваліфікації працівників і на цій основі розвиток людського капіталу відповідно до сучасних вимог [7].

Складність втілення нововведень на підприємстві пов'язана з його циклічністю, оскільки впровадження однієї інновації неминуче породжує інші, високим ступенем ризикованості та неможливістю наперед прорахувати кінцевий результат.

Крім того, нововведення суб'єкта господарювання характеризуються такими особливостями: невизначеність та багатогранність імовірних шляхів досягнення визначеної місії та мети; неможливість провести достовірне планування та орієнтація лише на прогнози й очікування; необхідність долати опір як у сфері економічних відносин, так і серед інтересів зацікавлених учасників.

Рис. 3 представляє загальну схему організації нововведень суб'єкта господарювання, проте наведені етапи не є вичерпними.

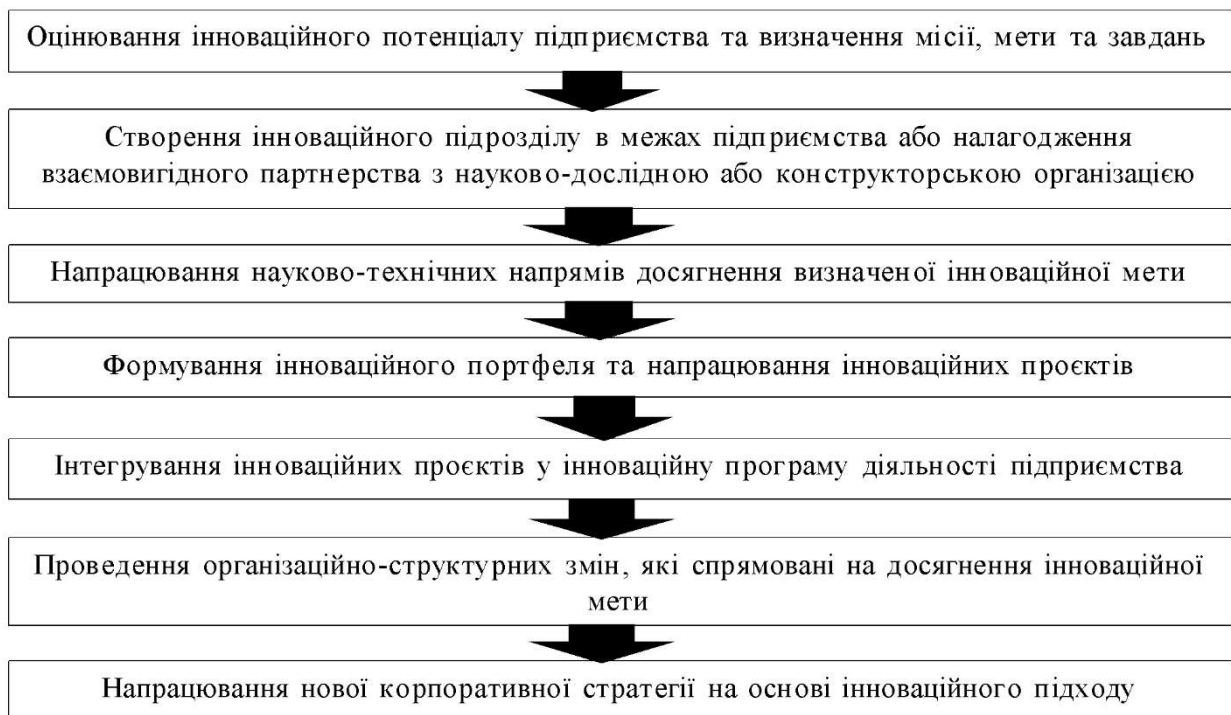

Рис. 3. Основні етапи організації інноваційної діяльності на підприємстві (складено на підставі [2])

Досвід функціонування західних корпорацій переконує, що не всі інноваційні проекти отримують позитивні результати, серед них спостерігаються й ті, що передбачають формування унікальних якостей товару. За різними аналітичними розрахунками, близько 70% усіх науково-технічних напрацювань у подальшому не використовуються в практичній діяльності.

Успішні суб'єкти господарювання стратегічно підходять до планування нововведень із урахуванням фінансових можливостей та перспектив розвитку. Крім того, часто вони залучають зовнішніх інвесторів, що сприяє одержанню додаткових фінансових ресурсів. Так, підприємства можуть залучати кошти від банків, приватних інвесторів, інвестиційних фондів та держави за рахунок різноманітних механізмів: кредити, гранти, іпотека, субсидії, податкові знижки тощо.

Для суб'єктів господарювання необхідно сформувати сприятливі зовнішні умови з метою

проведення інвестиційно-інноваційної діяльності. У цьому аспекті держава повинна напрацювати ефективну законодавчу базу для регулювання процедури оформлення документів, надання податкових пільг, забезпечення захисту прав власників та інвесторів та доступності інформації про інноваційні проекти та потенційних партнерів.

Окрім фінансових ресурсів, суб'єкти господарювання повинні мати налагоджені процеси управління інвестиційними проектами. Сучасні методи проектного менеджменту, такі як формування команди проекту, окреслення його цілей та завдань, планування та контроль за виконанням, забезпечують ефективно впровадження інновацій та досягнення поліпшення фінансових показників.

Табл. 1 характеризує обсяги фінансування наукової сфери в Україні за рахунок загального та спеціального фондів держбюджету в 2018-2022 рр.

Таблиця 1

Обсяги фінансування наукової сфери в Україні за рахунок загального та спеціального фондів держбюджету в 2018-2022 рр.*

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення 2022 від 2018	
						у сумі	у %
Загальний фонд, млн грн	6551,14	6755,49	7547,59	9551,92	8520,25	1969,11	30,0
Спеціальний фонд, млн грн	2388,7	2556,99	1870,05	2619,09	1530,73	-857,97	-35,9
Разом, млн грн	8939,84	9312,48	9417,64	12171,01	10050,98	1111,14	12,4
Питома вага загального фонду, %	73,3	72,5	80,1	78,5	84,8	-	11,5
Питома вага спеціального фонду, %	26,7	27,5	19,9	21,5	15,2	-	-11,5

* Табл. 1 складена на підставі [1]

Як показують розрахунки, загальне фінансування наукової сфери за рахунок коштів держбюджету за 2018-2022 рр. зросло в Україні на 1111,14 млн грн, або на 12,4%. Зокрема, фінансування за рахунок загального фонду держбюджету протягом аналізованого періоду зросло, а за рахунок спеціального фонду – скоротилося. Частка фінансування за рахунок загального фонду коливалася з 73,3% у 2018 році до 84,8% у 2022 році, а за рахунок спеціального – з 26,7% до 15,2% відповідно.

Разом з тим, у 2022 р. обсяги фінансування наукової сфери порівняно з попереднім роком скоротились як за рахунок загального фонду держбюджету

(на 10,80%), так і за рахунок спеціального фонду (на 41,55% відповідно).

Частка обсягу витрат загального фонду державного бюджету на науку у ВВП в Україні у 2022 р. склала 0,16% (у 2021 р. – 0,17%).

Під час воєнного стану інвестиційно-інноваційна діяльність суб'єктів господарювання значно ускладнюється та стає більш ризиковою. Проте навіть за таких умов інновації та інвестиції є вирішальними для збереження конкурентоздатності та виживання підприємств на ринку (рис. 4).

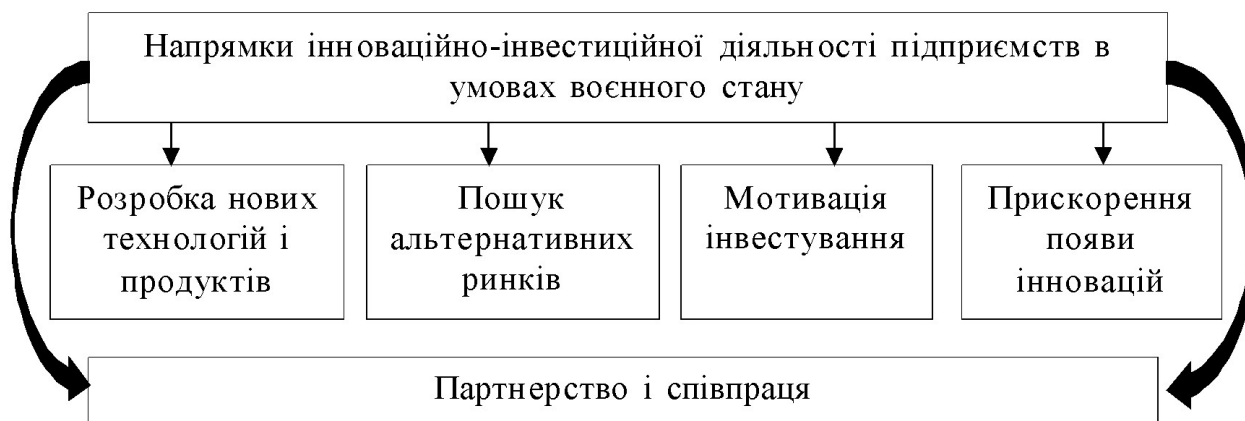

Рис. 4. Напрямки інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств в умовах воєнного стану (складено на підставі [4])

До основних напрямів відносять, зокрема, такі:

1. Розробка нових технологій і продуктів. За таких умов важливо шукати нові способи виробництва, продукти або послуги, які будуть затребувані чи продані під час війни. Ними можуть бути, для прикладу, виробництво продуктів харчування, медичного обладнання або захисного обладнання для військових.

2. Прискорення появи інновацій. За умов воєнного часу варто прискорювати темпи напрацювання інновацій, що адаптовані до потреб ринку та витрат на національну безпеку. Це може включати розроблення нових дизайнів, поліпшення виробничих процесів чи впровадження нових технологій.

3. Мотивація інвестування. За умов воєнного стану ця задача є доволі складною через нестабільну політично-економічну ситуацію. Проте підприємства мають залучати інвесторів, пояснюючи потенційну вигоду від інвестицій у розвиток нових продуктів або технологій, що набудуть актуальності після закінчення воєнних дій.

4. Пошук альтернативних ринків. Суб'єкти господарювання за умов воєнного стану можуть виявити зниження попиту на власну продукцію через економічну нестабільність та брак коштів у споживачів, тому підприємства можуть шукати шляхи для експорту продукції на зовнішні ринки з метою компенсації зменшення попиту на традиційному ринку.

5. Партнерство і співпраця. За умов воєнного стану суб'єкти господарювання можуть шукати нові способи співпраці з іншими підприємствами чи організаціями, які мають відповідні ресурси або навички [4].

До основних особливостей провадження інвестиційно-інноваційної діяльності підприємствами під час ведення військових дій можна віднести:

1. Зниження обсягів інвестування, адже підприємства, які знаходяться в зоні активних бойових дій, згортають свої інвестиційні активності. Оскільки воєнний конфлікт формує невизначеність щодо майбутніх умов і ризиків, це суттєво впливає на інвестиційні рішення.

2. Зростання витрат на гарантування безпеки. Умови воєнного часу вимагають додаткових зусиль з боку підприємств щодо дотримання вимог безпеки працівників і майна. Це призводить до зростання витрат на охорону, найм військових команд і обладнання.

3. Скорочення доступу до фінансування. Умови воєнного стану погіршують фінансові умови для підприємств, зокрема щодо доступу до кредитування та інших зовнішніх джерел фінансування. Більшість фінансових установ розуміє високу ризикованість таких інвестицій і обмежує кредитування суб'єктів господарювання.

4. Зменшення інноваційної активності. Це пов'язано з бізнес-ризиками, обмеженими ресурсами і недостатньою мотивацією для впровадження інноваційних рішень.

5. Вплив на регіональну економіку. Активні бойові дії мають серйозний вплив на регіональну економіку: знижуються обсяги виробництва, потенціал економічного зростання та зростають обсяги безробіття. Це призводить до соціальних і економічних викликів для регіону, які можуть тривати навіть після завершення конфлікту.

Тобто умови воєнного часу мають серйозний вплив на інвестиційно-інноваційну діяльність підприємств, знижуючи їх потенціал для розвитку та ставлячи перед серйозними зовнішніми викликами.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Недостатність фінансування нововведень є вагомою причиною низького рівня інноваційної активності вітчизняних підприємств. З метою активізації інноваційної діяльності важливим є зростання фінансового забезпечення, покращення вітчизняного законодавства та формування мережі спеціалізованих комерційних банків, які б провадили інноваційне кредитування.

Суттєве поліпшення ситуації в цьому аспекті можливе лише за виконання низки заходів, як от:

– забезпечення стабільного політичного та економічного середовища в країні;

- покращення вітчизняного законодавства у царині регулювання інновацій;
- сприяння та надання певних гарантій інвесторам;
- зменшення кредитних ставок за інноваційними кредитами;
- стимулювання розвитку інноваційної діяльності шляхом надання консультаційної, правової та податкової підтримки;
- сприяння формуванню економічних зв'язків між промисловими підприємствами, навчальними закладами та споживачами інноваційної продукції.

Ефективне керування фінансовими ресурсами посідає чільне місце у господарській діяльності підприємств, а необхідне забезпечення власними та залученими коштами формує умови для зростання їх конкурентоспроможності та втілення інновацій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Наукова та науково-технічна діяльність в Україні у 2022 році : науково-аналітична доповідь / Т. В. Писаренко, Т. К. Куранда та ін. К. : УкрІНТЕІ, 2023. 94 с.
2. Крилов Д. Інноваційна діяльність підприємства: місія, завдання та особливості організації. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2023. № 1 (33). С. 7-14. [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-1\(33\)-7-14](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-1(33)-7-14)
3. Заїка С., Грідін О., Заїка О. Фінансові аспекти інноваційного розвитку. *Економіка та суспільство*. 2023. № 55. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-62>
4. Михайлик О., Бірак Є. Інвестиційно-інноваційна діяльність підприємств в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2023. № 58. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-86>
5. Зозуляк М. Проблеми фінансового забезпечення інноваційних процесів. *Економіка та суспільство*. 2022. № 42. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-87>
6. Волощук В. Джерела фінансування інноваційної діяльності підприємств. *Сталий розвиток економіки*. 2019. № 4 (45). С. 112-119. URL: <https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/96>
7. Циліорик Г. І. Інноваційна діяльність в умовах економічної конкуренції. *Облік і фінанси АПК: освітній портал*. URL: <https://magazine.faaaf.org.ua/innovaciyna-diyalnist-v-umovah-ekonomichnoi-konkurencii.html>
8. Ткаченко П. Теоретичне підґрунтя інноваційної діяльності підприємств. *Підприємництво та інновації*. 2021. № 19. С. 40-45. <https://doi.org/10.37320/2415-3583/19.6>
9. Мартиненко А. В., Перерва П. Г. Інноваційний процес як основа ефективної діяльності підприємства. *Теоретичні та практичні дослідження молодих науковців* : праці XIII Міжнародної науково-практичної конференції магістрантів та аспірантів (м. Харків, 19-22 листопада 2019 року). Харків, 2019. С. 350.

REFERENCES

1. Naukova ta naukovo-tekhnichna diial'nist' v Ukraini u 2022 rotsi : naukovo-analitychna dopovid' / T. V. Pysarenko, T. K. Kuranda ta in. (2023), UkrINTEI, K., 94 s.
2. Krylov D. (2023), Innovatsijna diial'nist' pidpriemstva: misiia, zavdannia ta osoblyvosti orhanizatsii, *Problemy i perspektivy ekonomiky ta upravlinnia*, № 1 (33), s. 7-14. [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-1\(33\)-7-14](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-1(33)-7-14).
3. Zaika S., Hridin O. and Zaika O. (2023), Finansovi aspekty innovatsijnoho rozvytku, *Ekonomika ta suspil'stvo*, № 55. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-62>.
4. Mykhajlyk O. and Birak Ye. (2023), Investytsijno-innovatsijna diial'nist' pidpriemstv v umovakh voiennoho stanu, *Ekonomika ta suspil'stvo*, № 58. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-86>.
5. Zozuliak M. (2022), Problemy finansovoho zabezpechennia innovatsijnykh protsesiv, *Ekonomika ta suspil'stvo*, № 42. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-87>.
6. Voloschuk V. (2019), Dzherela finansuvannia innovatsijnoi diial'nosti pidpriemstv, *Stalij rozvytok ekonomiky*, № 4 (45), s. 112-119, available at: <https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/96>.
7. Tsyliuryk, H. I. Innovatsijna diial'nist' v umovakh ekonomichnoi konkurencii. *Oblik i finansy APK: osvithnij portal*, available at: <https://magazine.faaaf.org.ua/innovaciyna-diyalnist-v-umovah-ekonomichnoi-konkurencii.html>.
8. Tkachenko P. (2021), Teoretychne pidgruntia innovatsijnoi diial'nosti pidpriemstv, *Pidpriemnytstvo ta innovatsii*, № 19, s. 40-45. <https://doi.org/10.37320/2415-3583/19.6>.
9. Martynenko, A. V. and Pererva, P. H. (2019), Innovatsijnyj protses iak osnova efektyvnoi diial'nosti pidpriemstva. *Teoretychni ta praktychni doslidzhennia molodykh naukovtsiv* : pratsi KhIII Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii mahistrantiv ta aspirantiv (m. Kharkiv, 19-22 lystopada 2019 roku). Kharkiv, s. 350.

Стаття надійшла до редакції 15 серпня 2024 року